

Primož Simonič

uspešno vodil pridelovanje in preskrbo s semenom in bitko za večje pridelke. Zato so ga po osvoboditvi kot strokovnjaka imenovali za upravnika nacionaliziranega posestva tvrdke Sever & Co na Selu pri Radohovi vasi na Dolenjskem (1945 do 1948), kasneje pa za vodjo laboratorija za kontrolo semen pri Kmetijskem znanstvenem zavodu Slovenije v Ljubljani. Leta 1952 se je preselil v Škofjo Loko, kjer uživa svoj pokoj, se kratkocasi z opazovanjem žive narave ter piše drobce iz svojih doživetij in opazovanj.

Primož Simonič je začel že zelo zgodaj pisati in objavljati strokovne prispevke. Njegovo ime najdemo med sodelavci časopisa Kmetovalec že leta 1923 in ga sledimo do konca izhajanja tega re-

nomiranega glasila Kranjske oz. Slovenske kmetijske družbe. Tematika njegovega pisanja je bila odsev njegovega dela in službenih nalog ter izkušenj. Ko je bil upravnik veleposestva, je pisal o gospodarjenju in varčevanju, o kmetijskih strojih, gnojenju, obdelavi posameznih posevkov in sadežev. Kot profesor in vzgojitelj je obravnaval vprašanja strokovnega šolstva in stanovske zadeve, kot referent pa je objavljajal probleme modernizacije pridelovalnih postopkov, odbire rastlin in pridelovanja semen. V knjigi *Za boljši pridelek* (DSM 1953, skupaj s F. Janežičem in V. Repanškomo) je napisal poglavje o *Okopavinah*, druge prispevke pa je objavljajal (razen v *Kmetovalcu*) v glasilih in časopisih *Brazda* (1934—1937), *Gospodar in gospodinja* (1934—1938), *Koledar jugoslovanske kmečke zveze* (1931), *Koledar kmetijske matice* (1926), *Orač* (1937—1941), *Sadjar in vrtnar* (1931—1934), *Slovenec* (1933), po drugi vojni pa v *Kmečkem glasu* in *Pisanem petku* (Delo). Med pomembne študije naj uvrstim *Zitarstvo* (referat na kmetijski anketi II, PKA 1938, str. 179—188), *Kmetijstvo na Dolenjskem* (zbornik razprav Dolenjska 1938, str. 199), *Kmetijstvo v loškem okolišu nekdanj in danes* (Loški razgledi 1962, str. 149—170), *Kamnitnik* (Loški razgledi 1964, str. 102—110) in *Spominski plošči o potresu leta 1511* (Loški razgledi 1964, str. 208—210). Bralci Loških razgledov se spominjajo tudi Simoničevih *Doživljajev in spominov* (LR 1970). V kranjskem Glasu je objavljajal *Loške slike iz pretekle in polpretekle dobe* (Mestnici in Prfarci, 1969), v celjskem Novem tedniku (1972) pa je objavil zgodbo *Kralj Macafuks in drugi megalomani*, več drugih podob iz loškega življenja še pripravlja, mnoge izpovedi pa smo brali v *Nedeljskem dnevniku*, kjer je pod imenom Simon Mlinar popisoval stare loške gostilne.

Dr. France Adamič

JESENKOVA PRIZNANJA

Na slavnostni seji ob 25-letnici Biotehniške fakultete univerze v Ljubljani in 200-letnice kmetijskega šolstva na Slo-

venskem dne 9. oktobra 1972 sta pedagoškoznanstveni in fakultetni svet sprejela sklep o ustanovitvi in podeljevanju pri-

znanj po imenu, ki je najtesneje povezano z razvojem biotehniških ved v preteklem obdobju, ki je mnogim sodelavcem fakultete še zelo prisotno ter doma in v svetu visoko priznано v osebi profesorja dr. Frana Jesenka, prvega profesorja botanike na ljubljanski univerzi, odličnega vzgojitelja, raziskovalca ter našega prvega genetika-mendelista.

Jesenko je načel in rešil mnoga strokovna vprašanja, ki jih danes razvijamo na biotehniškem področju, od temeljnih naravoslovnih disciplin do varstva okolja in drugih ved, ki jih danes obravnavamo in nas povezujejo v enotni fakulteti ljubljanske univerze ter so temelj študija agronomije, biologije, gozdarstva in lesarstva, veterine in živilske tehnologije. Kot dunajski študent, docent za žlahtnjenje, poljedelstvo in vrtnarstvo na dunajski visoki zemljedeljski šoli ter vodja rastlinogojске postaje, kot profesor za poljedelstvo, genetiko in žlahtnjenje na agronomski in gozdarski fakulteti v Zagrebu in nazadnje profesor za botaniko in genetiko na ljubljanski univerzi ter raziskovalec in ustvarjalec novih kmetijskih rastlin, je bil Jesenko poosebljen predstavnik biotehniških znanosti, bil je pedagog, znanstvenik, žlahtnitelj, ljubitelj in pobornik za naravne vrednote ter urejeno okolje. Generacije njegovih diplomantov, sodelavcev, naslednikov in privržencev so nadaljevale njegovo začeto delo, ustvarile to, kar danes imamo, ter začrtale pot v prihodnost, za katero bodo spodbujala tudi Jesenkova priznanja kot najvišja častna priznanja za dosežke in zasluge na najširšem biotehniškem področju, za pedagoško in znanstveno in razvojno delo, za uspehe in prizadevanja za gospodarski in družbeni napredek.

Jesenkova priznanja podeljuje fakultetni svet na rojstni dan profesorja Jesenka, vsako leto dne 14. marca. Letos jih je podelil dekan v prisotnosti rektorja in prorektorja ljubljanske univerze. Svečanost je bila v zbornični dvorani Univerze v Ljubljani, kjer so bili predstavniki družbenega in političnega življenja SR Slovenije. Strokovna komisija za evidentiranje in izbiro kandidatov, sestavljena iz predstavnikov petih fakul-

tetnih oddelkov, štirih zunanjih inštitutov, petih strokovnih društev, treh poslovnih združenj in predstavnikov Združne zveze Slovenije, Zveze sindikatov in Gospodarske zbornice Slovenije je evidentirala sedem kandidatov, od teh pa je štiri izbrala kot kandidate za Jesenkova priznanja 1973, in to:

1. diplomiranega inženirja gozdarstva *Tugomirja Cajnka*, direktorja biroja Poslovnega združenja gozdno gospodarskih organizacij Slovenije kot vsestranskega zaslužnega delavca za razvoj gozdarstvo-lesarske stroke v Sloveniji;

2. diplomiranega biologa *Jožeta Lazarja*, honorarnega predavatelja botanike in dolgoletnega upravnika Botaničnega vrta v Ljubljani za uspešno vodenje in razširitev vrta ter številne objave s področja algologije;

3. diplomiranega inženirja agronomije in diplomiranega pravnika *Jožeta Levstika*, rednega profesorja agrarne politike, za zasluge pri ustanavljanju in organiziranju agronomске, gozdarske in veterinarske službe, današnjih oddelkov Biotehniške fakultete ter za študije in raziskovalna dela s področja agrarne ekonomike in agrarne politike in

4. diplomiranega veterinarja in doktorja veterinarskih znanosti *Franca Rutarja*, veterinarskega inšpektorja iz Kranja, za zasluge pri razvijanju veterinarske službe, veterinarske medicinske operative, za razvoj produktivnejše živinoreje in stanovske organizacije veterinarjev in veterinarskih tehnikov.

Komisija je izbrala kandidate ne glede na delovno mesto, ki so si več kot tri desetletja prizadevali za razvoj stroke, ustanov in organizacij. Fakultetni samoupravni organi so to pobudo in predlog s pritrjevanjem sprejeli, saj se s to gesto fakulteta odpira navzven, na vsa biotehniška področja, od lastnih kadrov do proizvajalcev, od znanosti do prakse ter od lastnih do splošnih družbenih problemov, ki so življenjsko povezani z izrabo naravnih virov, s pridelovanjem hrane in predelavo surovin ter varstvom človekovega okolja in urejanjem krajine. Ti problemi, ki vedno bolj pritegujejo pozornost družbe in javnosti, ki zahte-

vajo bolj odločno poseganje in reševanje, fakulteto močno angažirajo in ji dajejo možnosti za njen hitrejši razvoj.

O profesorju dr. Franu Jesenku je napisal izčrpno biografijo in bibliografijo prof. France Planina v VII. zvezku Loških razgledov leta 1960. Čeprav ni preteklo mnogo časa od te objave, naj mlajšim bralcem in novim naročnikom vendarle predstavim tega znamenitega in zaslužnega loškega rojaka.

Fran Jesenko se je rodil 14. marca 1875 v stari obrtniški družini v Škofji Loki. Po maturi na ljubljanski gimnaziji leta 1895 je študiral naravoslovje: botaniko, geologijo, kemijo in mineralogijo na dunajski univerzi, kjer je dne 9. julija 1900 promoviral z disertacijo *Odnosi med jakostjo svetlobe in anatomsko zgradbo asimilirajočih rastlinskih organov*. Nato je bil nekaj let prefekt in vzgojitelj v zavodu Theresianum na Dunaju in v Belohradu na Češkem. V tem času je prepotoval skoraj vso Evropo, kjer si je izpopolnil svoje jezikovno znanje; govoril in pisal je nemško, švedsko, francosko, italijansko in češko, pasivno pa je obvladal angleško, norveško in rusko. Od leta 1904 je na pobudo botaničnega inštituta na Dunaju raziskoval puščavsko floro v Egiptu in Arabiji ter napisal razpravo *Puščavsko rastlinstvo skalnate Arabije*.

Leta 1908 je dunajska visoka šola za zemljedelstvo (Bodenkultur) imenovala dr. Franca Jesenka za asistenta-demonstratorja in za upravnika na rastlinogojški postaji, leta 1913 je habilitiral za docenta. V tem času se je poglobljal v fiziologijo, genetiki in metodah žlahtnjenja rastlin ter objavil več razprav, med njimi *Poskusi trajanja turgescence v odrezanih rastlinskih poganjkih*, *O nekaterih novih načinih skrajševanja dobe počitka pri lesnatih rastlinah*, *O rasti in razvoju poleti defoliranih dreves in grmov*, *Siljenje z injekcijami, vbodi in alkoholom*; največ teh je objavil v avstrijskem botaničnem časopisu in v poročilih nemške botanične družbe.

Čeprav je začel Jesenko svoje raziskovalno delo s floristiko in nadaljeval s fiziološkimi raziskavami, je vendarle dala genetika in žlahtnjenje koristnih rastlin

glavni karakter njegovemu znanstvenemu opusu. Pred prvo svetovno vojno je bil Dunaj s profesorjem E. v. Tschermakom na čelu in njegovim sodelavcem Jesenkom eno izmed svetovnih središč genetskih raziskovanj ter novih žlahtniteljskih metod in tehnike; s hibridizacijo rastlin so odkrili pozabljenega Gregorja Mendla ter potrdili zakone o dedovanju, ki so temelj moderne genetike ali mendelizma. Jesenku je uspelo, in to prvemu na svetu, križati rastline iz dveh rastlinskih rodov *Triticum* in *Secale*, pšenico in rž, ter dobiti rodne potomce. Njegovi dosežki in nove stvaritve so doživeli pozornost in priznanje med genetiki tedanje generacije, ko je Jesenko leta 1911 na 4. mednarodnem kongresu genetikov v Parizu referiral o rodnem križancu med pšenico in ržo (*Sur un hybrid fertile entre Triticum sativum et Secale cereale*. Paris 1911, str. 1—11), kasneje pa je objavil razširjeno razpravo o nadaljnjih dosežkih križanja žitnih vrst (*Ueber Getreide-Speziesbastarde — Weizen x Roggen*. Zeitschrift f. induktive Abstammungs- u. Vererbungslehre X, 4, Wien 1913, str. 311—326). Njegova poznavanja genetike in mendelističnih zakonitosti lahko presodimo po razpravi *O Gregorju Mendlu in njegovem zakonu dedovanja* (Urania III, 47, Wien 1910, str. 739—742.).

Med prvo svetovno vojno je bil Jesenko mobiliziran, ranjen in zaprt kot rusofil ter nato še ujet; po vojni se ni več vrnil na Dunaj, ker se je odzval vabilu iz domovine. Najprej je sprejel docenturo na agronomski in gozdarski fakulteti v Zagrebu (1919—21), kjer je nadaljeval na Dunaju začeta predavanja iz rastlinogojstva in vrtnarstva, genetike in žlahtnjenja, hkrati pa je prihajal v Ljubljano, kjer je urejal botanični inštitut novo ustanovljene univerze; predaval je anatomijo in fiziologijo rastlin. Že naslednje študijsko leto je bil izvoljen za rednega profesorja botanike v Ljubljani, leta 1923 pa je bil imenovan še za honorarnega predavatelja na tehniški fakulteti za predmet surovine in tehniška mikroskopija. V Ljubljani je vodil Botanični vrt in nadaljeval z bastardiranjem žitnih vrst, pomagal pri ustano-

vitvi, vodstvu in opremljanju naše prve semenogojске postaje v Beltincih ter se zavzemal za varstvo naravnih vrednot. S svojimi študenti, planinci in gozdarji je leta 1924 začrtal meje Triglavskega narodnega parka. Tragični dogodek na Komarči in smrt dne 14. julija 1932 je prekinila njegovo ustvarjalnost. Počiva na loškem farnem pokopališču. Po njem je ljubljanski mestni občinski svet imenoval novo Jesenkovo ulico, po drugi vojni so v Mestnem logu ustanovili posestvo in vrtnarijo Jesenkovo, prijatelji so mu v vznožju Šišenskega hriba postavili spominski kamen, botaniki pa spominsko ploščo v Botaničnem vrtu na Ižanski cesti (1966). In Jesenkova priznanja so tudi

prispevek za tisto, kar mu dolguje slovenski narod!

Viri: Sklep FS Biotehniške fakultete univerze v Ljubljani z dne 26. 2. 1973. — Govor dekana prof. dr. F. Adamiča na slovesnosti izročitve Jesenkovih priznanj dne 14. marca 1973 na Univerzi v Ljubljani. — Arhiv univerze in arhiv biotehniške fakultete v Ljubljani. — Slovenski biografski leksikon I, str. 409. — Loški razgledi VII, 1960, str. 151—156. — Zbornik BF XXI, 1973 (v tisku) in Spominski zbornik BF 1947—1972, II. del (v tisku). — Sklep UO Biotehniške fakultete univerze v Ljubljani z dne 22. februarja 1973, da se za leto 1973 izročijo diplome in po 4000 din nagrade.

Dr. France Adamič

OTVORITEV MUZEJSKE ZBIRKE V ŽIREH

V nedeljo 14. oktobra 1973 je bila v Žireh slavnostno odprta lokalna muzejska zbirka. Podrobnejše predstavitve zbirke zaradi poznega termina ni bilo mogoče uvrstiti v letošnje Loške razglede in bo to storjeno prihodnje leto. Priprave na njeno postavitve, vsebino in naloge je kratko orisal predsednik Muzejskega društva v Škofji Loki v otvoritvenem nagovoru (op. uredništva):

— Spoštovani navzoči! V imenu Muzejskega društva v Škofji Loki vas pri srčno pozdravljam ob današnji slovesnosti, ki pomeni vsekakor velik kulturni dogodek v Žireh. Saj odpiramo muzejsko zbirko, ki naj javnosti nazorno predstavlja razvoj najbolj specifičnega gospodarskega življenja v žirovskem koncu — čevljarstvo in čipkarstvo. Tako po čipkarski, zlasti pa po čevljarški dejavnosti so Žiri danes znane daleč onstran meja slovenskega ozemlja.

Muzejska dejavnost je bila v letih pred vojno celo v slovenskem merilu zelo skromna. Vsa Slovenija je štela komaj peščico muzejev, ki so jih na splošno premogla le vodilna slovenska mesta. Ko smo ustanavljali tik pred vojno muzej v Škofji Loki, je bilo naše dejanje zelo, zelo nevsakdanje. Danes je muzejstvo širom po Sloveniji silno razmahnjeno,

lahko trdim, da celo preveč, kajti za dostojne muzeje je treba imeti na voljo tudi ustrezna sredstva — tako materialna kot strokovna. Zato mnogi muzeji po Sloveniji komaj še zaslužijo to ime in bolj ali manj životarijo.

Muzejstvo na loškem ozemlju pa od vsega začetka kaže izreden napredek. Ko smo tik pred vojno odpirali loški muzej, smo bili silno ponosni, ker smo v nekaj letih zbrali toliko gradiva, da smo z njim napolnili štiri prostore v drugem nadstropju loškega rotovža. Danes nam je obsežen loški grad že skoraj pretesen. Sčasoma smo usreli muzejsko misel razširiti po obsežnem loškem teritoriju. Pri zbiranju predmetov pa se držimo načela, da ne bi bilo prav, če bi ljubosumno hoteli vse muzealije osredotočiti na loški grad. Vodilo nam je predvsem skrb, da najdejo v muzeju varno shrambo dragoceni predmeti, ki bi raztreseni po domovih prej ali slej zapadli uničenju. V tej težnji močno podpiramo muzejsko dejavnost v obeh dolinah z željo, da se v odnotnih naravnih središčih osnujejo posebne muzejske zbirke, in to s poudarkom na gradivu, ki je specifično za ustrezno območje.

Plod naše muzejske politike je ustanovitev odlične muzejske zbirke v Želez-